
Budućnost države

PETER R. WEILEMANN

Kad mi se prije mnogo mjeseci gospodin Posavec obratio s planom projekta ovoga skupa, moja je spontana reakcija bila da bismo u tome trebali sudjelovati.

Dakako da postoje skromnije teme skupova nego ova: *Budućnost države*. Tematika je opasna, ali na više načina privlačna i nužna. Opasna je zato što širina teme lako dovodi do toga da se izgubi crvena nit – toliko se mnogo napetih pitanja veže uz nju. Također se ne smije doći u napast da se prave pogrešne analogije ako se problematici približava iz binacionalne perspektive. Hrvatska i Njemačka kao zakašnjele nacionalne države – takvo postavljanje pitanja ne čini mi se osobito orijentiranim prema budućnosti.

S druge je strane privlačnost, upravo, u različitosti polazne pozicije. Država se ne može razumjeti odvojena od konkretnih povijesnih položaja i društva koje ju nosi, a koje ona formira. Problemski položaji i zahtjevi u transformacijskoj zemlji kao što je Hrvatska posve su drukčiji nego u prezasićenoj zemlji dobrobiti kao što je Savezna Republika Njemačka. Ali postoje mnogi izazovi koji su nam zajednički: Kako se odnosimo prema modernizaciji gospodarstva i društva? Kako ona djeluje na državu? Globalizacija zahvaća upravljačku i kontrolnu sposobnost države. Počinje li time kraj zapadne države dobrobiti, kao što to mnogi tvrde, o tome ćete ovih dana raspravljati. Osobno u to ne vjerujem.

Raspad država je druga pojava koja je na poseban način obilježila međunarodnu politiku nakon kraja istočno-zapadnoga sukoba. Ona ima velik konfliktan potencijal s golemim posljedicama za ukupan ustroj međunarodnoga poretka.

A kako je, ovime, otvorena paleta tema, želio bih iz perspektive Zaklade “Konrad Adenauer” dodati još nekoliko pitanja u prtljag Vašega intelektualnog putovanja sljedećih dana.

Cilj je međunarodne djelatnosti naše zaklade promicanje političkih okvirnih uvjeta za društveni i gospodarski razvoj. Imamo urede u više od 60 zemalja i vodimo odgovarajuće projekte u više od 120 zemalja. Tri su područja zadataka u središtu naše djelatnosti: 1. razvoj i učvršćivanje demokratske pravne države, 2. posredovanje modela političkoga poretka prema uzoru socijalne tržišne privrede, 3. promicanje regionalne suradnje. To u Europi znači ponajprije: pomoć pri približavanju euroatlantskim strukturama, konkretno pri pripremi za eventualno članstvo u Europskoj uniji. Očito je da se ta djelatnost zasniva na razumijevanju države, ali je mnogo manje jasno na kojemu. To ću pojasniti na dvama primjerima.

Osobito je bitno podupirati civilno društvo upravo u transformacijskim zemljama ili u političkim totalitarnim diktaturama. Tu zacijelo ima smisla promicanje pokreta koji

imaju svoju autonomiju u odnosu na državu, ali se brinu za javne interese. Također bi trebalo iskoristiti priliku za njihovo međunarodno umreživanje. Ipak ostaje nelagoda u pogledu pitanja lokalizacije političke odgovornosti. Zato radije koristimo koncept građanskoga društva. Taj pojam uključuje i prava i obveze prema državi. Prema našem kršćanskom razumijevanju čovjeka pojedini je građanin rođen kao slobodan, ali se mora ponašati solidarno. Kršćanskoj slici čovjeka nisu dostatni moralni apeli. Ona se mora izraziti u institucijskim aranžmanima državnoga poretka. Iz toga se izvode zadatci i granice države.

Nasuprot kompetencijama ojačanoga građanina stoje glavne zadaće ojačane države. Ali što su glavne zadaće? Nasuprot vlastitoj odgovornosti građanina stoji državna odgovornost za njegovu sigurnost. Jedan se od promašenih razvoja moderne države dobiti sastoji u tome da je ta sigurnost sve više ekonomski tumačena kao državna skrb. Ali u središtu mora biti fizička sigurnost i jamstvo slobode. Onoliko vlastite odgovornosti koliko je moguće, onoliko državne skrbi koliko je nužno. Bit je političkoga djelovanja odrediti adekvatnu mjeru. Taj koncept obilježava i naše razumijevanje socijalne tržišne privrede. Državno organizirana solidarnost ne smije se tumačiti kao socijalno poravnanje za sve, nego mora intervenirati tamo gdje ljudi zbog svoje dobi ili bolesti ne mogu više sudjelovati u natjecanju. Želimo vitku, ali ne jaku državu.

Istodobno vodimo raspravu o državi s europske razine. Moja se politička obitelj oprostila od koncepta savezne države sjedinjenih europskih država iz različitih – i uvjerljivih – razloga. Traži se politička unija kao novi oblik *sui generis*. Nacionalna država u toj Europi neće nestati, ali se relativizira. Ona se ne ukida, nego osigurava. Podjelom suverenosti u duhu dioništva otklonit će se kontrolni i upravljački deficiti.

Aktualna rasprava o budućnosti Europske unije, rasprava o kompetencijskome katalogu dodjeljuje, dakako, Europskoj uniji upravo zadaće koje se na nacionalnoj razini očekuju od jake države: vanjska, sigurnosna i obrambena politika te suradnja u unutarnjoj sigurnosti. Sve ono što je povezano s izraslom tradicijom u civilizaciji, kulturi i civilnome društvu, s unutarnjim državnim ustrojem, komunalnom samoupravom, socijalnom sigurnošću i obiteljskom strukturom, sve to treba obrađivati na nacionalnoj razini i na razinama ispod toga.

Usporede li se obje ciljne predodžbe, pokazuje se, barem površno, protuslovlje. Možda je to samo prividna opreka. Ali svakako je to pitanje kojim se, na isti način, mora baviti i osnivački član Europske unije i kandidat za ulazak u nju. Želimo Europsku uniju sposobnu za djelovanje, demokratski legitimiranu i od svojih građana uistinu prihvaćenu.

U tome duhu želim skupu intenzivne, usredotočene rasprave, mnogo dobrih ideja i, ne na posljetku, raspoloženje u kojemu će prijateljske veze prerasti stručnu razmjenu mišljenja.

S njemačkoga preveo

Tomislav Martinović